

BARCELONA, DIVERSES ESGLÉSIES

PER

SÍLVIA CAÑELLAS
CARME DOMÍNGUEZ

INTRODUCCIÓ I DOCUMENTACIÓ

per Silvia Cañellas i Carme Domínguez

El volum 1 de la col·lecció del *Corpus Vitrearum Medii Aevi* de Catalunya fou dedicat a les vidrieres de l'església de Santa Maria del Mar; en el segon es parlava, entre les vidrieres d'altres edificis, de les de l'església dels Sants Just i Pastor; al volum 4 es comentaven les d'altres esglésies barcelonines que havien tingut vidrieres en època medieval. En aquest darrer es dedicava un ampli comentari als exemples conservats de Santa Maria de Pedralbes i de la catedral i es donaven notícies dels malmesos vitralls de l'església de Santa Maria del Pi, de les esglésies de Santa Maria i Sant Jaume de Jonqueres i dels de Santa Caterina.¹

Volem ara afegir a aquestes les notícies que tenim d'altres temples barcelonins. Molts d'ells corresponen a convents i esglésies desapareguts amb el pas dels anys per atacs, canvis d'usos o reconstruccions que suposaren l'enderroc de les antigues edificacions. De tots els que aquí comentarem, només l'església del convent de Santa Anna conserva l'estructura gòtica; cap dels vitralls que s'esmenten no s'ha conservat, però la documentació que transcrivim dóna detalls interessants sobre el contingut d'algunes vidrieres i pot ajudar-nos a completar la visió de la nostra vitralleria.²

Hem de lamentar la no localització d'un document esmentat per Duran (1973, vol. 2, p. 403), corroborat per Madurell (1976, p. 72), en el qual es parlava de l'elaboració, l'any 1490, per part de Gil Fontanet, d'una vidriera amb la salutació de l'arcàngel per a l'església del perdut monestir de Valldonzella.³

Cal advertir també que s'ha optat per no fer cap apartat sobre el convent dels Àngels, malgrat la constància de l'existència de vidrieres en la seva església. La referència corresponent és indirecta i surt en un document que és transcrit en l'apartat corresponent al convent de Santa Anna.

Finalment, voldríem afegir el nostre agraïment per les atencions prestades als professionals dels diferents arxius, sobretot a na Montse Gómez, na Lluïsa Cases i al doctor Laureà Miró de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona.

ESGLÉSIA DE SANT AGUSTÍ

per Silvia Cañellas i Carme Domínguez

El primer convent de l'orde dels agustinians a Barcelona se situà al barri de la Ribera, entre el rec Comtal i la muralla nord. El gros de les construccions, que dataven dels segles XIV i XV, patí pèrdues irreparables com a conseqüència dels combats del 1714. El destí de la zona, lligat a la construcció de la ciutadella, féu traslladar la comunitat al nou convent del Raval. Els edificis que restaven en peu foren remodelats pels enginyers militars i preparats com a caserna.

A mitjan segle XV, el gremi dels barquers decidí posar vidrieres en la capella que els dits confreres tenien en l'església del monestir de Sant Agustí de Barcelona. Per a tal feina contractaren el mestre tolosà Antoni Tomàs.

1. Als documents transcrits o referenciats en els anteriors volums podríem afegir-ne alguns. En relació amb el primer volum, un text més sobre la feina feta per Antoni de Llonyi per a l'església de Santa Maria del Mar de Barcelona (AHPB, Antoni Vilana, *Quadragesimum quintum manuale*, any 1460, sign. 165/38). En relació amb les vidrieres de Santa Maria del Pi, un del 1581 sobre la reparació de sis vidrieres a càrrec del taller Fontanet, després de mort el darrer dels Jaume Fontanet (AHPB, Pau Mallol, *Llibre comú* 16, anys 1580-1581: 24-XI-1581, sign. 383/55, esmentat per Josep Maria MADURELL, «Pedro Nunyes y Enrique Fernandes, pintores de retablos: notas para la historia de la pintura catalana de la primera mitad del siglo XVI», *Anales y Boletín de los Museos de Arte de Barcelona* (Barcelona), vol. II, núm. 3, p. 19) i un text ja del segle XVIII interessant perquè documenta la destrucció de les vidrieres (AHPB, Bonaventura Olzina, *Manual de l'any 1732*, f. 98: 19-II-1732). Sobre les vidrieres de Santa Caterina, els documents del 1492 i el 1493 sobre els pagaments per valor total de 45 lliures fets al mestre de vidrieres francès Antoni Aymar per la realització de les vidrieres de l'església del monestir dels frares predicadors de Barcelona (AHPB, Galceran Balaguer, *XXXquartum manuale*, any 1492, sign. 241/32: 6-XI-1492; *Tricesimum quintum manuale*, anys 1492-1493, sign. 241/33: 6-IV-1493 i 27-IV-1493; referències extretes de les fitxes manuscrites del doctor Madurell conservades a l'AHPB) i el del 1556 sobre els adobs fets a aquestes per Jaume de Credensa (AHPB, Miquel Cellers, *Quinquagesimum quartum manuale contractuum*, anys 1555-1556, sign. 312/21: 24-IV-1556), que vetllà per la correcta restauració de les vidrieres de la capella de l'altar major i en reconstruí tres bastiments de ferro. Cal afegir també les notícies que sobre les vidrieres de Santa Caterina s'aporten, tot seguit, en l'apartat referit a l'església de Sant Sebastià.

2. La planta de Barcelona que reproduïm, possiblement amb força incorreccions d'escalas i traçat, vol ser simplement una ajuda per tal de localitzar els diferents edificis. Per tal de veure les darreres recerques en el camp del traçat de la planta medieval de Barcelona cal seguir les recerques i publicacions d'Albert Cubeles i de l'equip del Servei d'Arqueologia de Barcelona, sota la direcció d'Albert Puig.

3. Cal esmentar, per contra, la localització a l'ACB, Notari Pere de Coll (bossa), anys 1379-1380, amb data 31 d'octubre de 1387, d'un document pel qual la regent d'Aragó, Iolanda, fa fer al fuster uns encerats (amb veta, tela encerada, frontisses, tatxes...) per a les finestres de la cambra on ella dormia al monestir de Valldonzella.

D'aquest mestre conservem encara avui la vidriera dels Apòstols de la nau de la catedral de Girona, realitzada l'any 1437. Sabem també que dos anys després (1439) treballà en la realització d'una vidriera per al Palau de la Generalitat, aquest cop amb la col·laboració del pintor Bernat Martorell. La darrera obra que li coneixem és la que ara comentem i data del 1440, quan Antoni Tomàs cobrà, de l'esmentat gremi dels barquers de Barcelona, 25 lliures per la vidriera que aquest mestre havia realitzat a la capella de Sant Pere del monestir de Sant Agustí de Barcelona.⁴

No ha pogut ser corroborada documentalment una altra referència sobre les vidrieres d'aquest edifici que fa la bibliografia; sembla que els documents corresponents s'han perdut. Joaquim Folch, en un article del 1925, explica que P. López Zambrano, en la seva exposició al 1r Congrés d'Art Cristià a Catalunya, havia parlat de la confecció, l'any 1486, d'unes vidrieres per a l'altar major del monestir de Sant Agustí de Barcelona. La notícia apareixia entre els documents de la realització del retaule, cobraments i reclamacions del pintor Jaume Huguet, i en ella s'explicava que les vidrieres s'havien fet per tal d'evitar l'excés de sol que tocava el retaule.⁵

(Reg. 1) 19 de gener de 1440. Antoni Tomàs, mestre de vidrieres tolosà, rep 25 lliures del gremi dels barquers per la realització d'una vidriera per a la capella de Sant Pere del monestir de Sant Agustí de la ciutat de Barcelona.⁶

Ego, Anthonius Thomas, magister de vadrieres civitatis Tholose, gratis confiteor et recognosco vobis Petro Codina, Bartholomeo Amar, Nicholao Cabanyelles et Johanni Mathei, barquerii dicte civitatis proceribus et administratoribus confrarie barqueribus Barchinone, institute et fundate in ecclesia monasterii Sancti Augustini Barchinone sub invocatione Sancti Petri, quia solvistis et tradidistis michi viginti quinque libras monete Barchinone de tercio racione pro quibus sunt quarum precio fece⁷ capelle dicte confrarie unam vedriera prout erat conventum in quibusdam capitulis pro et inter me ex una parte et vos, dicto nomine, parte ex altera. Necnon satis-

fecistis michi in omni re; in quo vigore dictorum capitolorum michi satisfacere tenebamini; quae quidem capitula, in quod multum mea interest, volo esse cassa et vana ac nullius efficacie seu valoris sit que in indicio non extra fides aliqua praebeat. Et ideo renunciando exceptioni pecuniae non numerate, non habite et non recepte et doli in testimonium premisorum presentem vobis et dicte confrarie facio apocham de soluto ac bonum et pro precium finem de ultimum non petendo. Actum est hoc Barchinone decima nona die mensis jannuarii anno a nativitate domini millesimo CCCCXXXX. Signum Anthoni Thome predicti, qui hec laudo et firmo.

Testes huius rei sunt Baltasar Goells, sartor, et Petrus Marguet, mercator civis Barchinone.

(AHPB, Pere Roig, Manual anys 1439-1441, sign. 124/14: 19-I-1440.)

CONVENT DE SANTA ANNA *per Carme Domínguez i Silvia Cañellas*

L'antic monestir de Santa Anna fou fundat a mitjan segle XII pels canonges de l'orde militar del Sant Sepulcre (1141), darrere l'actual plaça de Catalunya, en un extrem de la ciutat on, en aquell temps, tot eren hortes.

L'església fou iniciada amb planta en creu grega i absis rectangular. Cap al 1300 s'allargà la nau principal, s'elevà tot el cos de l'església, es cobriren les naus amb volta ogival (el transsepte i l'absis són de canó apuntat), es construïren més capelles i s'obrí el portal gòtic a l'extrem sud del creuer. Al segon quart del segle XV s'hi realitzaren noves i nombroses obres. El cimbori, iniciat en aquell temps, restà inacabat i fou refet amb rajola després del 1936. Al segle XV l'orde es fusionà amb la comunitat dels agustinians de Santa Eulàlia del Camp.

S'ha localitzat, d'aquest edifici, una sola referència a vidrieres. La data de realització és ja del segle XVI. El document és un contracte per a la confecció d'unes vidrieres de peces romboïdals blanques. Al centre de cada finestra s'havia de posar un escut amb la creu pròpia de l'orde monàstic. És interessant el comentari que es fa sobre les vidrieres existents al convent dels Àngels que havien de servir de model a les quatre que havien de realitzar-se per a les finestres del cor de l'església de Santa Anna. El mestre de vidrieres a qui s'encarregà la feina fou el pintor Guillem Aumont, de qui sabem que treballà l'any 1566 en la reparació d'algunes vidrieres de la

4. Vegeu l'apartat sobre la Generalitat en aquest mateix volum i CVMA Catalunya, 2, p. 39.

5. Ens posà sobre avís, en relació amb aquests textos, el doctor Francesc Ruiz. P. López Zambrano presentà al 1r Congrés d'Art Cristià a Catalunya (1913) l'article «El autor del retablo de los curtidores», però la memòria del congrés resta inèdita i només hem pogut consultar l'article de Folch publicat a la *Gasetta de les Arts* del 1925. Entre els manuals del notari Esteve Soley s'han conservat algunes referències al retaule i a les tasques realitzades per Jaume Huguet, però en la data referida per Folch (24-IX-1486) apareix només un document, molt malmès, on s'esmenta el vidrier Bartomeu Llorens, responsable del forn de vidre de Barcelona (AHPB, Esteve Soley, Manual de 1486, sign. 222/8), però no es pot llegir res sobre les vidrieres del monestir.

6. Document esmentat per Madurell (1949), p. 196).

7. Per *facere*.

Llotja de Mercaders de Barcelona i, en aquestes mateixes feines i com a pintor, a la seu de la mateixa ciutat entre els anys 1561 i 1573.⁸

Avui l'església segueix en peu i és un dels bons exemples que es conserven a Barcelona de l'arquitectura conventual gòtica, però les seves vidrieres s'han perdut.

(Reg. 1) 8 de setembre de 1568.⁹ Contracte amb el mestre de vidrieres Guillem Aumont per a la realització de quatre vidrieres (dues del cor alt i dues del baix) per a l'església de Santa Anna de Barcelona. Les vidrieres han de ser blanques amb un escut al centre i en ell ha de figurar la creu de l'orde del monestir. Les vidrieres han de seguir el model de les que hi ha al convent dels Àngels. El preu acordat és de 5 sous per pam.

Die mercurii octavo mensis septembris anno a nativitate Domini MDLXVIII.

Per y entre lo reverent mossèn Francesch Rufes, cononge y sacristà del monestir de Santa Anna de Barcelona, de una part y mestre Guiot Amont, pintor ciutedà de Barcelona de part altre, per raó de les coses daval scrites, són estats fets, fermats y jurats per y entre les dites parts los pactes e capitols següents:

E primerament lo dit mestre Guiot Amunt convé y en bona fe promet que ell farà y posarà quatre vidrieres en la dita sglésia de Santa Anna blanques y de vidre fransès ab un escut en lo mig de quiscuna de aquelles y en aquell ab una creu de l'orde de dit monestir. Ço és dues vidrieres en lo cor alt y dues en lo baix y aquelles enplomades y ben posades luranyes¹⁰ farà y posarà bé y ab tota perfectió a tot cost y despeses sues exceptat lo ferro y bastiment

lo qual sia ya de venir a cost y despeses de dit sacristà les quals vedrieres an de estar en la trasa conforme estan les del monastir dels Àngels e promet que aquelles comensarà dins la present semana y no levarà ma de aquelles fins sien acabades.

Item, és pactat y concordat entre dites parts e lo dit mestre Guiot Amunt promet que teixirà lo fil de aram, que li serà donat a rao sis dines lo palm quadrat, y aquell posarà davant les dites vidrieres.

Item, és pactat y concordat entre dites parts. E lo dit reverent mossèn Francesch Rufes, segristà, convé y en bona fe promet que dins quinze dies après que dites vedrieres seran posades y acabades, ab tota sa perfectió y ab los dits scuts blanqs o colorats y serà gudiçada estar bé, donarà y pagarà a dit mestre Guiot Amunt a raó de sinch sous per quiscun palm.¹¹

Testes reverendus Petrus Palos, canonicus dicti monasterii, et Joannes Freixanet et Lucas Milanés, scriptores Barcinone.

[Al marge] *Pena de observando est ducentum ducati cum salario procuratoris abligando dictus Amunt bona sua et dictus Rufes bona dicte sacristie cum renuntiationibus necessariis et scriptura tertii obligando dictus Amunt personam et bona sua et dictus Rufes bona dicte secristie etiam forma camere apostolice eum cusionem [?] ob diem beate Marie et iuramento.*

(AHPB, Onofre Bou, «Plecs de documentació diversa», anys 1566-1569, sign. 399/60.)

ESGLÉSIA DE SANT ANTONI I SANTA CLARA *per Silvia Cañellas i Carme Domínguez*

L'any 1237, el bisbe de Barcelona Berenguer de Palou aprovà la fundació a Barcelona d'un monestir en honor de sant Antoni confessor, de l'orde dels menorets, als afores de la Barcelona d'aquells moments.¹² Posteriorment afegirien a la denominació original la de Sant Daniel (pel nom de la muralla que hi havia al costat del monestir) i la de Santa Clara, pròpia de l'orde.

Al segle xv, les tensions amb els sectors més rígids dels franciscans (observants) i amb els seus visitadors i reformadors acceleraren l'allunyament d'aquest convent de l'orde (que es declarà obertament conventual i no observant). Això desembocaria, ja al segle xvi, en el canvi d'orde del monestir, que passaria a ser dels benedictins.

És d'aquest segle la visita canònica que esmenta l'existència de vidrieres a l'església del monestir (any 1547), algunes d'elles amb imatges de sants. Entre aquestes cal destacar les dues vidrieres figurades que estaven col·locades a la capella de Sant Elm. En una hi havia representada la imatge de Nostra Senyora i en l'altra, la de sant Elm amb les armes dels mariners. La presència d'aquest senyal ens fa pensar en la possibilitat que els confreres d'aquest ofici haguessin estat els responsables de l'elaboració i subvenció de les dues peces.

L'aterrament del conjunt conventual es realitzà al segle xviii per la construcció, a la zona, de la ciutadella militar.

8. Vegeu Cañellas (2000b, p. 85-87) i l'apartat corresponent a la Llotja d'aquest mateix volum. Guillem Aumont era mort a mitjan 1581.

9. El document fou esmentat per Madurell (1944, vol. 1, p. 25, nota 55), però errà la data i posà 1508 per 1568.

10. Possiblement es refereixi a la construcció del fons amb formes romboïdals que en altres documents trobem esmentades com a «losanges», ja que fan derivar el mot del terme francès *losange*, és a dir, «rombe».

11. Al marge hi ha la clàusula penal pel possible incompliment dels acords.

12. Vegeu Tarsicio de AZCONA, «Paso del monasterio de Santa Clara de Barcelona a la regla benedictina (1512-1518)», *Collectanea Franciscana* (Roma), núm. 38 (1968), p. 83.

(Reg. 1) 9 de setembre de 1547. En l'inventari de l'acta de la visita canònica practicada a l'església del monestir de monges de Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona troben esmentades algunes vidrieres. En la capella de Sant Elm hi havia representada la Verge en una vidriera i en una altra, sant Elm amb les armes dels mariners.¹³

Visita celebrada en la sglésia del Monastir de las manjas sots invocació de Sanct Anthoni y Sancta Clara de l'orde de Sanct Benet de la present ciutat de Barcelona per la molt reverent senyora Leonor dez Prat abadessa del dit monastir e per lo reverent senyor mossèn Spuny, cononge de la Seu de Barcelona, assident per dita

reverent senyora, pres en poder de mossèn Hyeronim Mollet, per auctoritats apostòlicas y real notari públich de Barcelona, dilluns a nou del mes de setembre any MDXXXXVII.

[...]

Item, atrobam una capella ab son rextat de ferro, ab sos escons \de fusta bosellats/, ab dos vedrieres, en la una stà pintada nostra Dona, en l'altre la ymage de Sanct Helm, ab les armes dels mariners...

Item, atrobam una capella pinta de sancts, antiga, en la qual y a una vedriera antiga ab daus de vidre de colors de blau, blanch y morat...

E més, altre altar en dita capella, que stà deiús la vidriera...

(AHPB, Jerònim Mollet, «Plec de documentació diversa», any 1547, sign. 342/71, f. 4.)

ESGLÉSIA DE SANT BERTRAN DE MONTJUÏC *per Carme Domínguez*

L'església de Sant Bertran fou possiblement fundada al segle XIV i en aquell moment es trobava situada al puig de Montjuïc. Al segle XVI, però, la trobem ubicada al peu de la dita muntanya, tocant a les pedreres que miren al mar.

Sembla que des dels seus inicis la capella estava sota el patrocini de la Casa de la Ciutat. L'any 1460 veiem que la ciutat participà amb 50 lliures en les obres que en aquell moment s'hi realitzaven, possiblement amb motiu del seu trasllat, i, ja al segle XVI, apareix als llibres de la corporació l'encant de les obres que de nou es feren en la dita església.¹⁴ En aquest document, que data del 1587, es parla d'una finestra proveïda d'una reixa i vidriera (reg. 1).

La capella fou destruïda durant la invasió dels francesos, però en restà el nom a la zona, que es denominava de les Hortes de Sant Bertran, territori que anava de la porta de Santa Madrona fins a la de Sant Pau.

El document que aquí es transcriu és l'única referència que s'ha localitzat sobre el cobriment de les seves finestres i amplia les proves de l'existència de vidrieres als edificis religiosos dependents de la Casa de la Ciutat de Barcelona.

(Reg. 1) 18 d'agost de 1587. Encant ofert pels consellers de la ciutat per a les obres de l'església de Sant Bertran de Montjuïc en el qual es fa menció de l'existència d'una vidriera.

Encantats y al més donant hurats a qui manchó¹⁵ preu farà la obra infranscrita en la casa e iglésia de Sanct Bertran, al peu de la montanya de Monjuhich, devers la mar.

[...]

Més, dins la sglésia, a la banda de la mar, a l'altar de la arcada apagada ab l'altra, fer una contraparet de altària¹⁶ con-

decent ab una finestra mà dreta que vuy és ab una rexa y vidriera, de la altària y grandària de l'altra finestra, edificant y cobrint lo cap de l'altar de la sglésia de volta de rajola a modo de miga taronga ab dos petxines, enpeymentar sobre dita volta a modo, enblancat de cals y herena prima \tota la dita sglésia/, posant pertot les armes de la Ciutat.

[...]

(AHCB, Consell de Cent XIII-46, Manual 1586-1591, f. 50r i v.)

13. Document esmentat i parcialment transcrit per Madurell (1949, p. 59).

14. Mas (1921, p. 117-119). S'ha situat l'edifici en aquest apartat, malgrat estar situat des dels seus orígens fora del clos de la ciutat, per la relació existent amb la Casa de la Ciutat de Barcelona. Vegeu l'apartat sobre la Sala d'Armes de la Duana.

15. Per millor.

16. Per alçària.

ESGLÉSIA DEL CARME *per Silvia Cañellas*

L'orde del Carme fou establert a Barcelona l'any 1291 i l'any següent tingué autorització per a la construcció del seu convent a la zona entre els actuals carrers del Carme i Elisabets (de sud a nord) i entre Àngels i Xuclà (d'est a oest). La primitiva església, molt similar a la del Pi, datava dels anys 1293-1294. Al segle xv s'hi feren diverses obres que es perllongaren fins al segle següent.¹⁷

La referència documental sobre vidrieres que localitzà Madurell l'any 1944 té ja data del segle xvi. Parla sobre la construcció d'una vidriera amb un «noli me tangere» que fou pagada pel gremi dels sastres. L'obra fou encarregada al pintor de vidrieres Jaume Fontanet i és un més dels nombrosos encàrrecs que rebé el taller més conegut del moment. El mestre es comprometé a realitzar una vidriera per a la finestra de sobre de la capella que la dita confraria tenia a l'església del monestir dels frares del Carme de Barcelona. L'obra havia de col·locar-se en una finestra, possiblement de tres llancetes, que donava als claustres i havia d'estar acabada abans de la festa de la Magdalena (22-VII) de 1555. En ella es representaren un Crist i una Magdalena i tres escuts, l'un amb els quatre pals d'Aragó i els altres dos amb les tisoires, que són el senyal dels sastres; s'havien de representar també fullatges i el cel blau i una motllura de tres o quatre dits d'ample. Jaume Fontanet s'havia d'encarregar també del filat metàl·lic de la vidriera. Se li pagaven a canvi 32 lliures, 10 en el moment de formalitzar el contracte, 10 un mes després i la resta en ser llesta l'obra. Abans de l'últim pagament, dos experts, un per cada costat, havien de jutjar la bona realització de la feina.¹⁸

El convent fou incendiat l'any 1835 i després fou rehabilitat com a seu provisional de la Universitat fins al seu enderroc l'any 1875.¹⁹

(Reg. 1) 22 de maig de 1555. Contracte entre els clavaris de la confraria dels sastres de Barcelona i mestre Jaume Fontanet, pintor, per a la realització d'una vidriera en una capella de l'església del Carme de Barcelona.

Die mercurii XXII maii anno a nativitate domini MDLV.

Per y entre los clavaris de la confraria dels sastres de Barcelona, de una part, e mestre Jaume Fontanet, pintor ciutadà de Barcelona, de la part altra, sobre les coses deiús scrites, són stats fets e fermats los pactes y avinenses següents:

Primerament, lo dit Jaume Fontanet promet, sots les penes e jurament deiús scrites, que ell, de assí a la festa de Sancta Magdalena, que serà a XXII de juliol propvinent, farà e fabricarà una vidriera de vidre apte per a la finestra és sobre la capella de la dita Confraria en la sglésia del monestir dels frares del Carme de la present ciutat; ço és tant quant és la ubertura de aquella finestra fins a la taulada, en la qual vidriera pintarà un Christo¹⁹ y una Magdalena, que és sobre les claustres de dit monestir, ço és, una mà manco, per a fer-hi un alambor per a lansar la aygua sobre la taulada. En la qual vidriera pintarà un Christo y una Magdalena, que serà un Noli me Tangere, ab tres scuts, ço és, lo hu ab les barres de Aragó y una corona de sobre, y en los dos altres scuts los senyals del ofici dels sastres, ço és, unes tisoires en quiscú d'ells. Y baix, als peus, un tarrage ab una verdura, y un cel blau de sobre; y baix, al peu de la Magdalena, una mollura de tres o quatre dits de ample. Y baix, de sota los scuts, una altra. Y detrás de dita vidriera, posarà un filat de fil de lautó ab sa guar-nició de ferro; les quals coses, totes y sengles demunt dites, farà y fabricarà a totes ses despeses axí de mans, vidres, ferro, lautó, com altres coses, fins a la final perfecció de dita vidriera bona y posada ab tot

degut compliment de bons vidres y bones colors com de bon mestre se pertany. Entès emperò que lo que mestre de cases haurà a fer en dita vidriera vinga a càrrech de dita confraria.

Item, és pactat y avengut entre les dites parts que los dits honorables clavaris prometen que, per total paga y satisfacció de totes les coses demunt dites, totes y sengles y per tot lo mester de dita vidriera bona, acabada y posada com dit és, donaran y pagaran al dit mestre Jaume Fontanet trenta-dues lliures barceloneses; ço és ara, de present, deu lliures per bestreta e dins un mes propvinent altres deu lliures, e acabada de posar dita vidriera les restants dotze lliures.

E més, entès emperò que abans de acabar de pagar dita vidriera, aquella age de ésser judicada per dues persones elegidores una per quiscuna part, en continent sie acabada o quinze dies après.

[Al marge] *Ab pena, de complir totes les dites coses, de deu lliures, obligant-ne los dits clavaris los béns de dita confraria y lo dit Jaume Fontanet los béns seus propis.*

Testes fir[maverunt] Ioannis Crespi, Nicolai Just, Ioannis Claramunt, clavariorum, et Jacobi Fontanet. Sunt Petrus Rovira, portarius regius defermens [?] officio domus deputationis, et Mathaeus Falcó scriptor Barchinone.

Testes fir[maverunt].

Item cum alio instrumento dictus Jacobus Fontanet firmavit apocham de decem libris receptis numerando, in presentia notarii et testium, per manus Nicholai Just et Joannis Claramunt.

Testes predicti.

(AHPB, Miquel Cellers (major), *Quinquagesimum quartum manuale contractuum*, anys 1555-1556, sign. 312/21: 22-V-55.)

17. Es conserven alguns dibuixos de l'antiga església del convent del Carme de Barcelona. Vegeu la ref. 102258 de la pàgina web <http://www.fototeca.cat> i FRANCESC CARRERAS CANDI, *Geografia general de Catalunya*, vol. IV: *Barcelona II*, Barcelona, Edicions Catalanes, 1989, p. 840, o bé *L'art gòtic a Catalunya. Arquitectura I: Catedrals, monestirs i altres edificis religiosos I*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 2002, p. 239.

18. El document fou esmentat i parcialment transcrit per Madurell (1943-1944, vol. I, núm. 3, p. 43). Per al conjunt del taller, vegeu Cañellas (1997) i els diferents apartats d'aquest i dels altres volums del CVMA.

19. En tots els casos abreuja a «Xpo».

ESGLÉSIA DELS FRAMENORS

per Silvia Cañellas

La primera situació de la seu de l'orde de sant Francesc a Barcelona fou a l'antic hospital de Sant Nicolau Bisbe, on, segons la tradició, havia predicat sant Francesc en el seu viatge a Barcelona. El convent cresqué a la zona de marina fins a tocar el mur de la Rambla, gràcies a diverses donacions. El temple fou consagrat l'any 1297 i les obres de la resta de les edificacions, continuades al segle següent. Les reformes monàstiques dels franciscans suposaren alguns canvis en l'edifici durant la primera meitat del segle XVI.

I és precisament de mitjan d'aquest segle la contractació de Jaume Fontanet com a conservador de vidrieres del temple. No tenim notícia de com serien les vidrieres que adobà aquí el taller Fontanet, però, seguint la forma de fer de l'orde, podem aventurar la simplicitat i la poca figuració com a elements cabdals.²⁰

El convent, que se situava en un ampli espai tocant l'arenal, fou afectat per les construccions defensives de la muralla de mar del segle XVIII, tingué problemes durant els atacs dels francesos i en l'etapa constitucional del 1820-1823. L'any 1835, després de l'incendi de les construccions, es produí l'exclaustració definitiva.

(Reg. 1) 30 de gener de 1549. Contracte de reparació i conservació de les vidrieres de l'església del monestir dels framenors de Barcelona. Mestre Jaume Fontanet, vidrier, haurà de reparar la rosassa de l'absis de l'església i les vidrieres del voltant excepte les de les capelles. Cal que reposi els vidres dels colors pertinents, les peces de ferro que hi manquen i els filats que han caigut i que estan guardats a l'església. La part que calgui reparar que sigui feina del mestre de cases la pagarà a part el monestir. El monestir pagarà a Jaume Fontanet 10 lliures per la feina de mestre de vidrieres. A partir del proper dia de Carnestoltes, mestre Fontanet s'encarregarà de la conservació de les vidrieres de l'església del dit monestir i reposarà vidre i morter com a mínim un cop l'any. No haurà de reparar, però, trencaments produïts per vent, llamps, pedregades, terratrèmols ni tirs d'artilleria que siguin més grans d'un pany. Jaume Fontanet rebrà a canvi 3 lliures cada any el mes de juny i durant tota la seva vida.²¹

Die iovis XXX ianuarii MDXXXVIII.

Nos, fratres Andreas Miralles, presidens monasterii fratrum minorum civitatis Barchinone, Paulus Bells, Bernardus Carrió, Ioannes Baga, Bernardinus Sols, Ioannes Dimas, Stephanus Vilalta, Ioannes Clar, Marchus Lladó, Honesimus Tolosa, Antichus Cabrera, Simon Soler, Benedictus Cinera, Bernardus de Cubito, Ludovicus Matheu, Stephanus Boerii, Joannes Cases, Joannes Marcet, Hieronimus de la Penya, presbiterus, Bernardus Aniol, Petrus Falaguer et Benedictus Besora, omnes conventuales dicti monasterii convocati et congregati ad sonum campanille in capitulo dicti monasterii ubi alteribus procomunibus et sollempnibus actis conventui dicti monasterii solitum est convocari et congregari

ex una et Jacobus Fontanet, vitrarius civis dicte civitatis ex altera partibus confitemur et in veritate recognoscemus pars [pro] parti et nobis administratores vicissim. Ex inter nos dictas partes fuerunt facta iuxta conventa, firmata et jurata capitula et pacta conventionis et concordie tenoris sequentis.

Per rahó y causa del reparo y adob fahedor per mestre Jaume Fontanet, vedrier ciutadà de Barcelona, de les vedrieres de la sglésia del monestir de framenors de la dita ciutat y per la confirmació de aquelles entre lo reverent president del dit monestir y lo convent de aquell de una part y dit mestre Jaume Fontanet de la part altre, són stats fets los capítols e partes següents:

Primo, és concordat que dit mestre Jaume Fontanet, ha de adobar les vedrieres de la sglésia del dit monestir ço és: la ho²² està en lo cap de la sglésia y les vedrieres són en lo entorn de la sglésia, acceptades les vedrieres de les capelles, axí com se pertany de bon mestre.

Item, que en lo adobar ha de posar vidres y morter y tot lo que serà menester per dites vedrieres y que en la vedriera predita de la ho, que és al cap de la dita sglésia, hai de posar, no sols lo prop dit, més encara tot lo ferro que serà necessari en lo adob de dita vedriera de la ho, y que en dita vedriera de la ho haia de clavar dos peses de filat, les quals dit convent té que són caygudes de dita vedriera.

Item, que si haurà obra en dites vedrieres que toque a mestre de cases, que lo dit monestir y convent sie obligat, com de gust se oblique, en pagar aquella.

Item, que dit mestre Fontanet promet, segons que degut promet, que lo adobar de dites vedrieres ço és en quiscuna de elles posarà les colors, testes y altres coses que staven abans de dita capitulació y seran necessàries.

Item, concordat que, per dit adob o reparo de dites vedrieres, dit monestir y convent haie de donar, a dit mestre Fontanet, en continent que la reparació o adob de dites vedrieres serà fet, per sos treballs y mans, deu liures barceloneses.

20. Com ja s'ha dit més amunt, el dels Fontanet és el taller de vidrieres més prolífic del moment; apareixen a gairebé tots els apartats d'aquest volum i de la resta del CVMA de Catalunya (vegeu Cañellas, 1997). L'orde franciscà prohibí en els capítols de Narbona del 1279 les vidrieres historiades llevat de la finestra de darrere de l'altar major, on podria haver-hi el crucifix, la Verge, sant Francesc i sant Antoni (vegeu P. Michael BIHL, *Statuta generalia ordinis. Edita in Capitulis Generalibus celebratis Narbonae An. 1279 atque Parisiis An. 1292. Editio critica et synoptica*, Florència, Claras Aquas, 1941, coll. «Archivum Franciscanum Historicum», vol. xxxiv).

21. Document esmentat per Madurell (1943-1944, vol. 1, núm. 3, p. 43).

22. Diu «ho» per *o* o *rodó*. Vegeu el glossari del present volum.

Item, és pactat entre dites parts que dit mestre Fontanet del die de Carnestoltes primer vinent en anant haie de tenir en condret les vedireres \de la sglésia/ de dit monestir y adobar en aquelles les coses necessàries, axí y per la forma que demunt és dit y posant en aquelles vidre y mortar y açò quiscun any al menys una vegada refermés; emperò, dit Fontanet, que no sie obligat en cassos fortuïts ço és vent, trons, lamps, pedregada, terratrèmol ni tirs de artilleria. Entès emperò que, en predits cassos o algun de aquells, les dites vedrieres \o alguna de aquelles/ no eren deteriorades en més de un pany, que dit Fontanet, sens més despeses et sens altre salari del daval scrit, vaie y sie tengut adobar dit pany y no més avant.

Item, és pactat entre dues parts que per los treballs, salaris y mans que dit Fontanet farà quiscun any y sotrendrà en lo adob y conservació de dites vedrieres, dit monestir y convent haia de permetre, segons quede present convé y promet, que-l donarà y pagarà quiscun any et li consignarà, de les rendes de dit monestir sobre lo General o cúria de Barcelona durant la vida seva natural, tres lliures barchinoneses rebedores en lo mes de juny primer vinent y de

dit sia a un any primer vinent y axí quiscun any en semblant terme.

Finalment, volentes dites parts que dels presents capítols y quiscun de aquells sie feta y dictada una y moltes causes y taules quales demanades ne seran per lo notari del present capítols substància del ser en res no mudada.

Ideo nos, dicte partes laudantes etc. Et promittimus partem parti et nobis administratoribus etc. Presentia, pacta et capitula attendere etc. Sine dilacione etc. Ad penam quinquaginta libras tantas quam vobis gratia imponemus etc. Qua pena etc. Quique dent pena etc. Et pro his complementum etc. Dent pars parti et nobis administratione omnia bona etc. Recepimus etc. Iuvant etc. Renunciamus etc. Iuramus etc.

Testes sunt Mateus Barca, sutor civis, Bernardus Joan, habitans, et Michael Boera, scriptor Barchinone.

(AHPB, Francisco Sunyer, Aprisie, 1548-1549, sign. 326/19: 30-I-1549.)

ESGLÉSIA DE SANT JAUME *per Silvia Cañellas*

L'església parroquial de Sant Jaume, avui destruïda, estava situada a la cèntrica plaça de Sant Jaume de Barcelona. L'enderroc, a causa de les necessitats d'espai de la zona de govern municipal, es produí l'any 1824 i s'acompanyà del de l'església de Sant Miquel i de la desaparició dels cementiris de les dues.

S'han conservat dos documents de mitjan segle XVI sobre les seves vidrieres. Es tracta de la constància de l'elaboració de tres vidrieres realitzades per Jaume Fontanet, dues d'elles per a les finestres laterals de l'absis i una per al cor. En la vidriera de la part dreta de l'altar, enfront de la capella de la Magdalena, s'hi havia de representar la salutació; en la de sobre de la capella de la Verge, la nativitat; en la de sobre del cor anirien els apòstols sant Pere i sant Pau als extrems i sant Jaume el Major al mig. Com podem veure, es tractava de finestres de dues llancetes als laterals i una de tres per a la central. Cada una de les figures esmentades havia d'anar sota el seu tabernacle i tenir les bordures i ornaments corresponents. En la realització se seguirien les mostres que el mateix Jaume Fontanet ja havia presentat als obrers de l'església. La primera vidriera havia d'estar llesta i posada a lloc abans de la vigília de Sant Jaume del 1550; la segona, tres mesos després, i l'altra, quatre mesos més tard. El preu de tota l'obra posada a lloc seria de 210 lliures i si, un cop acabada, els obrers no estiguessin d'acord amb el resultat final, dos experts, un per part del client i l'altre per part del mestre, farien el peritatge d'aquesta.²³

(Reg. 1) 17 de març de 1550. Contracte amb Jaume Fontanet per a la realització de tres vidrieres per a l'església parroquial de Sant Jaume de Barcelona.

Die sabbati XVII mensis marcii anno a nativitate domini MDL.

Sobre la fabricació de les vidrieres fabedores en la sglésia parrochial de Sanct Jaume de Barcelona en los llochs y modo devall scrits per y entre los magnifics mossén Miquel Ciurana, cavaller, Raphael Dauder, librater, Lorens Crepell, buydador, y Barthomeu Pera, fondaller, obrés lo any present de la dita sglésia de Sanct Jaume de una part y lo honorable en Jaume Fontanet, pintor, ciu-

tadà de Barcelona, de la part altra, és estada feta y fermada la concòrdia y pactes següents.

Primerament lo dit Jaume Fontanet promet fer a ses pròpies despeses y fabricar tres vidrieres, per a la dita sglésia, de la llargària y amplària que s'estan ja fetas las lluernas so és una a la part dextra de l'altar maior, front la capella de Santa Magdalena, y l'altra a la part cenistra²⁴ sobre la capella de Nostra Señora y l'altra en lo eqor²⁵ de dita sglésia, conforma a las trassas y mostras que se lliurades, en poder de dits obrés; en la una de les quals és la Salutació de la Verge Maria, ab dos tabernacles de dalt y duas figures ab dos bordons en la peaya \a cada una d'ellas/, y l'altra la Nativitat, ab la mateixa forma ciscuna fenes-

23. Document esmentat per Madurell (1943-1944, vol. 1, núm. 3, p. 43). Podeu trobar notícies sobre els Fontanet en gairebé tots els apartats del present volum i en els altres volums del CVMA de Catalunya. Com a recull, podeu consultar Cañellas (1997).

24. Per *sinistra*, «esquerra».

25. Per *cor*.

tra,²⁶ y en la altra, que ha de estar sobre lo cor, tres apòstols, ço és Sant Pere y Sant Pau, als stremes, y lo Gloriós Sanct Jaume \majorl, al mig, y son tabernacle sobre quiscuna figura y sota una²⁷ peanya, de ditas petxinas y bordons a las ditas vidrieras bé y degudament acabades a ses despeses asentarà y encastarà en las ditas lluernas, ja designades, posant en aquelles tot lo que serà mester així de guorniment de ferros y fil, morter o argamassa e pedra y fusta exceptat emperò les pedres picades²⁸ que y serà mester, les quals pedres conforme al lloch ont serà mester, hajan de pagar los dits obrés e la primera vidriera darà²⁹ posada et asentada ab tota perfecció a la lluernia sobre la capella de Nostra Dona, de así a la vigília de Sanct Jaume primervinent e l'altra, de l'altre costat, tres mesos après; e la tercera y darrera,³⁰ quatre mesos après sens dilació alguna, sots pena de C ducats de hor per stipulació promesa guanyadora a la dita obra obligació de béns y jurament.

Item los dits magnífics y honorables de obrés prometen donar y pagar, al dit Jaume Fontanet, per lo preu mans y tota altra cosa tocant al fer y posar de ditas vidrieras, exceptades les pedres picades, y de fil CCX lliures barcelonesas pagadores en tres iguals pagues, la primera de les quals serà de present anticipada, e l'altra y segona, posades que sian las duas primeras vidrieras, e la restant tercera paga posada l'altra tercera vidriera en continent e sens dilació alguna, ab restitució de danys y despeses y obligació dels béns de la obra y possessions de la església que són sots domini y administració de dita obra largament.

Item, ultra lo dit preu són volents los dits obrés que las raiolas que traurà de las lluernas y fusta sian de dit Fontanet.

Item, és concordat que, en cas que les dites vidrieres non contentassen als dits obrés, haian de fer iudicació per dos mestres, pèrits en dit \ofici, elegidors hun per quiscuna de las parts amigablement et sens salari ningúl.

Ideo etc.

Testes sunt dicti Michaelis Ciurana, Raphaeli Dauder, Laurentii Crepells [?],³¹ et Jacobus [?],³² rector dicte ecclesie Santi Jacobi, et magníficus Michaele Franciscus Çatorra, miles, Barchinone populatus.³³

Testi est dicti Bartholomei Pere qui firmavit.

Item alio instrumento dictus Jacobus Fontanet, firmavit apocha dictis operariis de dictis LXXII ll. pro precio solutione anticipata mihi pro pecunia no numerata en presentia notarii

et in testium per manus dicti magnífici Michaelis Ciurana et ideo etc.

Testes predicti Jacobus Garcia et Michael Franciscus Çatorra.

(AHPB, Juan Monjo, «Plec de documentació diversa», any 1550, sign. 361/100: 17-V-1550.)

(Reg. 2) Barcelona, 9 d'abril de 1553. Àpoca de Jaume Fontanet, pintor de Barcelona, que rep 30 lliures dels obrers de l'església de Sant Jaume de Barcelona com a part de les 210 lliures del preu de la feina feta per a la dita església.³⁴

Die dominica, VIII mensis aprilis MDLIII.

Ego, Jacobus Fontanet, pictor civis Barchinone, confiteor et recognosco vobis honorabili Raphaeli Dauder, libraterio, Francisco Soler, calcaterio, et Alfonso Morell, sindellario, civibus Barchinone, operariis anno presenti ecclesie parochialis ecclesie Sancti Jacobi Barchinonis qui dedistis et solvistis michi numerando pecunie de facto in presencia notarii et testium infrascriptorum, triginta libras monete Barchinone quae sunt ad complementum et totalem perfectionem illarum ducentarum et decem librarum eiusdem monete Barchinone michi debitas pro tribus vitrariis quae feci et fabricavi in dicta parochiali ecclesia Sancti Jacobi Barchinonis pro quibus inter olim operarios dicte ecclesie, per una parte, et me, dictum Jacobum Fontanet, parte ex altera, fuerunt facta et firmata quadam capitula concordie penes discretum Joannem Monjo, regia autoritate notarium publicum Barchinonis, die et anno in quibus contentis quos cum presenti cancello et pro cancellatis habui; volo sic quod nec mi officii meis a[d] modo prodesse posuit nec vobis nec vestris obesse. Et ideo in testimonium premissorum presentem vobis facio, de predictis ducentis et decem libris, presentem apocham de soluto ac bonnum ei perpetuum finem. Presente me firmavit scriptum de ulterius non petendo et de non agendo cancellationem [?]³⁵ stipulacione solemnem.

Testes Clemens Triumet, libreterius, et Jacobus Pellicer, botiguerius pannorum lane et habitatores cives Barchinone.

(AHPB, Jordi Joan Tost, Sextum manuale comune, any 1553, sign. 376/6: 9-IV-1553.)

26. Text humitejat i de difícil lectura.

27. Full foradat, només s'intueix què diu.

28. Afegeix «lo de fil/», però sembla estar fora de lloc.

29. Hi ha un forat. Podria dir «darà» o «durà».

30. Humitejat, de difícil lectura.

31. Full foradat i trencat.

32. Full foradat i trencat.

33. Text humit i full foradat.

34. Document esmentat per Madurell (1943-1944, vol. I, núm. 3, p. 43).

35. Cremat.

ESGLÉSIA DE LA MERCÈ

per Silvia Cañellas

L'orde se situà des d'un principi a la zona que va del carrer Ample al mar. El primitiu temple s'encastà entre el carrer de la Mercè i les construccions anteriors, de les quals calgué eliminar part del claustre preexistent. L'església fou acabada l'any 1267 i molt reformada als segles següents.

Entre les realitzacions del segle xv hi ha una obra primerenca del mestre de vidrieres Gil Fontanet. La refeta o remodelació de la vidriera, situada a la capella de Santa Maria dels Àngels, fou pagada per la confraria dels teixidors de lli de Barcelona.³⁶

L'any 1764 es procedí a l'enderroc de l'antiga església i amb ella desaparegué tota possible resta de l'antiga feina. L'any següent s'inicià el nou temple.

(Reg. 1) Barcelona, 29 d'octubre de 1484. Gil Fontanet, mestre de vidrieres de Barcelona, firma una àpoca pel cobrament de 6 lliures i 10 sous, que és part de les 9 lliures i 10 sous per refer unes vidrieres de la capella de Santa Maria dels Àngels situada a l'església de la Mercè de Barcelona.³⁷

Ego, Gilius Johannes Fontanet, magister vitriarum civis Barchinone, confiteor et recognosco vobis Andree Gines, Petro Font, Francisco Santjust, Petro Salva, textoribus civis Barchinone, administratoribus et maioribus \anno presentil\ confrarie Sancte Marie Angelorum textorum pannorum lini. Quod dedistis et solvistis michi et voluntati mee numerando, in presentia mea, notari et testium infrascriptorum, sex libras et decem solidos barchinonenses

ad complementum illarum nonem librarum decem solidorum Barchinonis, pro quibus sive quarum precio ego operavi pro vobis sive refeci quandam vitriariam³⁸ dicte capelle sancte Marie Angelorum predictae confrarie, constructe in ecclesia Beate Marie Mercedis, de qua operatione seu operarum predictarum logerio seu conductio sunt inter me et vos instrumentus contractus iam die --³⁹ apud notarium infrascriptum etc. Et ideo renunciando, facio presentem apocham etc. Volens premencionatum contractum esse casum etc.

Testes Gregorius Baguda ac Karolus Reyo scriptores Barchinone.

(AHPB, Guillerme Jordà (menor), Vicesimum primum manuale, anys 1484-1485, sign. 216/24: 29-X-1484.)

ESGLÉSIA DE SANT SEBASTIÀ

per Carme Domínguez

L'any 1507, els consellers de la ciutat de Barcelona prengueren diversos acords en relació amb la gran epidèmia de pesta que afligí la ciutat. Un d'ells fou la decisió d'edificar una capella per retre culte a sant Sebastià, devoció que s'havia oficialitzat l'any 1466, quan el Consell de Cent deliberà que es guardés la festa d'aquest sant.⁴⁰

El lloc escollit per a la seva construcció fou una plaça situada al ribatge de mar destinada fins llavors a magatzem de fusta. La plaça limitava a l'est amb la Casa Llotja de Mar i, a l'oest, amb la font de l'Àngel o abeurador de la Llotja. Les obres foren encomanades al mestre de cases Pau Mateu, que firmà el contracte el 31 de març de 1507, i, un any més tard, fou un fill d'aquest, també anomenat Pau Mateu, qui renovà les condicions del contracte. L'any 1509 sembla que la construcció ja era acabada i Pau Mateu rebia la totalitat del preu pactat.⁴¹

L'edifici era d'una sola nau dividida en dos trams i absis poligonal, amb voltes apuntades. A les tres claus de volta havia de figurar la imatge de sant Sebastià, l'escut reial i el de la ciutat. Aquest darrer escut es repetia a la llinda del portal principal, que donava al carrer del Consolat. En els murs laterals es repartien quatre finestres.⁴²

La referència de la col·locació de vidrieres en aquestes finestres data del mateix any 1509, quan es firmà el contracte per a la seva realització amb Gil Fontanet. A les vidrieres havien de figurar també els escuts de la casa

36. Podem trobar més dades sobre el taller dels Fontanet en tots els volums del CVMA de Catalunya i en gairebé tots els apartats del present. S'ha publicat també un article sobre aquests mestres de vidrieres (Cañellas, 1997, p. 133-157).

37. Document esmentat per Madurell (1943-1944, vol. II, núm. 3, p. 46).

38. Escriu «victriariam».

39. Deixa en blanc la data.

40. Vegeu la introducció sobre la Sala d'Armes de la Duana de Barcelona, on es parla d'altres edificis dependents de la Casa de la Ciutat de Barcelona.

41. AHCB, Consell de Cent II-38, Registre de deliberacions, 1505-1507, f. 116-129 i f. 122; Consell de Cent XIII-25, Manual, 1505-1512, 31-III-1507 i 16-II-1508; Consell de Cent XI-127, Clavaria, 1509, f. 197.

42. AHCB, Consell de Cent XIV-8, Notularum, 1500-1513, f. 6 i 8 (31-III-1507) i f. 7 (8-X-1507).

d'Aragó i de la ciutat, envoltats de vidres de diferents colors. El model, aportat pel mateix Gil Fontanet, era l'emprat, entre d'altres, per a les vidrieres de la capella dels Llull a l'església dels predicadors (reg. 1a). Amb posterioritat, trobem diferents pagaments per aquestes vidrieres i pel fil de llautó destinat al filat (reg. 1b-1d).

És interessant fer constar la informació que indirectament ens aporta el contracte de les vidrieres d'aquesta església. Podem suposar que Gil Fontanet havia fet, amb anterioritat al 1509, diverses vidrieres per a l'església de Santa Caterina, en concret per a la capella patrocinada per la família Llull, on hauria fet vidrieres amb diverses armes, que probablement inclourien l'escut d'aquest llinatge.

Ja entrat el darrer quart del segle, el 1575, tornem a trobar notícies sobre les vidrieres de l'església de Sant Sebastià. Jaume Fontanet presentà al Consell Ordinari un compte per les vidrieres que havia realitzat per a aquella església. Com sigui que l'obra s'emmarcava dins d'un pla de renovació, podem suposar que les vidrieres foren substituïdes en la seva totalitat (reg. 2). Pocs anys després, el 1589, el mestre de vidrieres Miquel Brunet s'encarregà de la seva reparació (reg. 3) i, el 1595, ja es tornava a posar de manifest la necessitat d'una nova reparació de les vidrieres (reg. 4a i 4b). Aquesta, sembla que important, reparació la realitzà el pintor de vidrieres Joan Jordà, que rebé 70 lliures per la seva feina, que incloïa plom, vidres, pintures, estany i ferro (reg. 4c).

Amb ocasió de la revolta del 1835, tant l'església de Sant Sebastià com l'edifici annex destinat a convent foren destruïts.

(Reg. 1) Gil Fontanet realitza quatre vidrieres a l'església o capella de Sant Sebastià, situada a la ribera de mar de Barcelona.

(Reg. 1a) 28 de març de 1509. Capítols firmats entre els consellers de la ciutat i Gil Joan Fontanet, pintor de vidrieres, per a la confecció de quatre vidrieres, dues amb les armes reials i dues més amb les armes de la ciutat, per a l'església de Sant Sebastià.⁴³

Die mercurii XXVIII mensis marcii et anni predictos MDVIII.

In dei nomine noverunt uniuersi quod nos Joannes Lull, Anticus Almugàver, Micael Oliba et Petrus Leval, consiliarii anno presentis civitatis Barchinone, una cum magistro Carolo de Bellafilla, concosiliario nostro ab hoc actu absente.

Sobre la fàbrica de quatre vedrieres en les quatre finestres que són en la sglésia o capella nova del gloriós màrtir sanct Sebastià faedores y altres coses devall scrites, són stats concordats y fermats per y entre los molt magnífics senyors consellers de la ciutat de Barchinona, havent de aquestes coses plen poder del Consell de Cent Jurats de aquella, celebrat a tres del mes de març any mil DVII de una part y lo senyor en Gili Joan Fontanet, pintor de vedrieres, ciutedà de la dita ciutat, de la part altre, los capítols següents:

Primerament, és concordat entre les dites parts que lo dit Gili Joan Fontanet, hage y sie tengut, segons que ab lo present promet als dits magnífics consellers, que ell farà, pintarà y obrarà, e, o fer pintar y obrar farà, quatre vedrieres tant grans com seran mester per les dites quatre finestres de la dita sglésia o capella de Sanct Sebastià, les dues ab les armes reals de Aragó y les altres dues ab les armes de la Ciutat y quiscuna de aquelles ab X cortapis de colors \divisades y distintes les unes de les altres, les quals colors, axí de les armes com de les cortapis, hagen de ser/ ben ardents e ab bons vidres, ab bons ploms, bons stanys e ab tota perfectió y compliment, segons de bon mestre se pertany y segons la mostra per ell als dits magnífics consellers donada y al-

tres vedrieres per ell fetes, axí en la capella dels Llulls en lo monestir de preycadors com altres parts, y les dites vedrieres axí pintades y acabades com dit és, posarà e, o posar farà, en les dites quatre finestres de Sanct Sebastià, ço és, una ab les armes reals y altre ab les armes de la Ciutat en les dues finestres devers la Lotga y les restants dues ab les armes reals y de la Ciutat en les altres dues finestres devers la font de l'Àngel, les dues de les quals vedrieres axí acabades com dit és, ab tot son bon compliment \posarà e, o posar farà, en les dites dues finestres/ de ací per tot lo mes de abril y les altres dues per tot lo mes de juny primer vinent. E devant quiscuna de les dites vedrieres, a la part de fora, posarà lo dit Gili Joan Fontanet bons filats de bon fil de aram, texits bé y degudament, com se pertany, en continent après que haurà posat quiscuna de les dites vedrieres.

Item, los dits magnífics consellers convenen y en bona fe prometen al dit Gili Joan Fontanet que per los vidres, colors, mans y totes altres coses per fer y acabar les dites vedrieres necessàries li donaran y pagaran, e o donar y pagaran faran, a rahó de quatre solidos per quiscun palm de vedriera a tot cayre. E més li donaran y pagaran per \texir/ los filats de quiscuna de les vedrieres a rahó de sis diners per quiscun palm a tot cayre. Per aquests terminis, ço és ara de present, cinquanta lliures y tot lo restant après que totes les dites quatre vedrieres seran acabades y posades segons és dit ab tot lur bo y degut compliment, ultra lo qual preu li faran fer y posar les bastides que seran necessàries per posar les dites vedrieres. E més li donaran, e o donar y liurar faran, tot lo ferro que serà mester per guarnir les dites vedrieres, axí per los fusells y croers com altres, y per lo semblant li donaran y liuraran, e o donar y liurar faran, tot lo fil de aram que serà mester per texir los dits filats.

Item és concordat entre les dites parts que après que les dites vedrieres seran acabades y posades segons dit és, hagen ser judicades per dues persones per les dites parts elegidores, ço és, una per quiscuna part, si seran bé fetes y acabades e com se pertany o no, a la determinació de les quals se hage de star sens altre recurs o apelatíó.

Et ideo nos dicte partes laudantes, etc.

Est pena centum libras barchinonenses, etc., de qua terminis curie etc., per qua et per dictos L solidos que debent solvi de pre-

43. Document citat per Duran (1972-1975, vol. 2, p. 522).

sentí ac aliis contentis in capitulis fidemissorum predicto Egidio Joannes Fontanet, honorabile Onofrius Folc, mercator, et Gabriel Alamany, pictor, cives Barchinone. Et pro his, etc., dicti domini consilarii obligatione bona civitatis et dicti Egidius Joannes Fontanet, principalis, Onofrius Folc et Gabriel Alamany. Obligatione bona, etc., et cuius librae in solutum etc., renunciando etc., et lege fide iussorum iurant etc., fiant duo, etc.

Testes fuerunt dictorum duorum consiliariorum Egidii Joannis Fontanet principalis et/ Onofrii Folc, fidemissoris que fuerunt dicto die. Sunt Joannes Vilanova olim Gabriel Perera de presenti virgarii duorum consiliariorum et Jacobus Planes, notarius cives Barchinone.

Testes fuerunt dicti Gabrielis Alamany fidemissoris qui fuerunt eodem die. Sunt dictus Jacobus Planes, notarius civis, Antonius Olivar et Gaspar Gibert, scriptores Barchinone.

(AHCB, Consell de Cent XIV-8, Notularum, 1500-1513, f. 133 i 134.)

(Reg. 1b) 29 de març de 1509. Pagament fet a Gil Joan Fontanet, pintor de vidrieres, per les vidrieres de la capella de Sant Sebastià.

[...]

Ítem, a-n Gili Johan Fontanet, pintor de vedrieres, que ly he fet escriura en la Taula de la ciutat, L lliures en paga prorata de les vedrieras de Sant Sabastià, segons en lo alberà e àpocha fets a XXVIII de mars [M]DVIII se conté.

[...]

(AHCB, Consell de Cent XI-127, Clavaria, 1509, f. 196.)

(Reg. 1c) 3 de juliol de 1509. Pagament fet a Joan Bleda, ferrer, pel fil de llautó per a les vidrieres de la capella de Sant Sebastià.

[...]

Ítem, a n'an Johan Bleda, ferrater, per alberà dels dits consallers scrit a III de juliol [M]DVIII, XVII lliures, VIII sous, VIII per preu de hun fil e mig fil de lautó qui a servit per les vedrieres de Sant Sabastià, segons en lo dit alberà se conté, lo qual e cobrat ab hun compte e àpoca dit jorn closa.

[...]

(AHCB, Consell de Cent XI-127, Clavaria, 1509, f. 198.)

(Reg. 1d) 3 de juliol de 1509. Pagament fet a Gili Joan Fontanet, pintor de vidrieres, per les vidrieres que fa per a la capella de Sant Sebastià.

[...]

Ítem, pos en data a n'an Gili Johan Fontanet, pintor de vedrieras, que per alberà fet a III de juliol MDVIII li he fet escriura en la Taula de la dita ciutat XXV lliures en paga prorata de les

vedrieras que fa per la capella de Sant Sabastià, segons en lo dit alberà se conté, lo qual e cobrat ab àpocha dit jorn closa.

[...]

(AHCB, Consell de Cent XI-127, Clavaria, 1509, f. 198v.)

(Reg. 2) El pintor Jaume Fontanet fa unes vidrieres a l'església de Sant Sebastià amb ocasió de certes reformes necessàries en la dita església.

(Reg. 2a) 15 de gener de 1575. El Consell de Trenta delibera que el compte de Jaume Fontanet, pintor, per les vidrieres de l'església de Sant Sebastià sigui passat a deliberació del Consell de Cent.

[...]

E quant al compte presentat per Jaume Fontanet, pintor, per rahó de unes vidrieres he fetes a obs de la Iglesia de Sant Sabastià.

Lo del Concell féu deliberatio i conclusió que dit compte supreposar en Concell de Cent Jurats, lo qual ne farà la deliberatio que ben vista les serà.

[...]

(AHCB, Consell de Cent II-84, Registre de deliberacions, 1574-1575, f. 18v.)

(Reg. 2b) 27 de gener de 1575. El Consell de Cent delibera que es facin les obres necessàries a l'església de Sant Sebastià i que es paguin les ja fetes del compte dels 1.000 ducats reservat per a coses extraordinàries.

[...]

E quant al que és preposat, que com en la sglésia del gloriós Sant Sabastià de la present ciutat sie necessari reparar aquella e fer algunes obres, axí en lo campanar com en la sglésia, los que-s quals stan ab algún perill de caure, segons relatió de experts que en açò són stats aplicats conforme la desliberatio del Consell ordinari celebrat a XVI de jener MDLXXIII, en la qual sglésia, per lo molt perill stava lo cor de aquella, sea dat per so la ordre en adobar aquell per levar-lo de perill. E per ço, lo present Consell veyé y desliberé sis farà e continuaran, e de ont e de quins comptes se pagarà la dita obra, axí feta com fahedora.

Lo dit Consell féu desliberatio y conclusió que se repare y adobe axí la dita sglésia e campanar, de aquella fent-y les obres necessàries a coneguda dels magnífichs senyors consellers y, aquells, y les ja fetes fins así, sien pagades del compte dels mil ducats reservats per a coses extraordinàries e oy del cuyram o pes de rey extraordinari, vists y examinats los comptes de dites obres per lo scrivà del Rational de la present casa.

[...]

(AHCB, Consell de Cent II-84, Registre de deliberacions, 1574-1575, f. 25.)

(Reg. 3) 3 de febrer de 1589. Els consellers de la ciutat deliberen i autoritzen el pagament a Miquel Brunet, mestre de vidrieres, per la reparació de les vidrieres de l'església de Sant Sebastià.

[...]

Los magnífichs conselles han feta deslberatio que sien pagades a mestre Miquel Brunet, mestre de vedrieres, sinquanta reals per lo adobar ha fet de les vedrieres de Sant Sabestià, les quals li sien pagades per alberà de correu, y per ço sie manat a l'escrivà rational assente dita partida en dit libre ---- V ll. s.

[...]

(AHCB, Consell de Cent II-98,
Registre de deliberacions, 1588-1589, f. 48v.)

(Reg. 4) Joan Jordà, pintor de vidrieres, efectua importants reparacions en les vidrieres de l'església de Sant Sebastià.

(Reg. 4a) 24 d'abril de 1595. El Consell de Trenta delibera que sigui passat al Consell de Cent l'afer de la reparació de les vidrieres de l'església de Sant Sebastià.

Sant Sebastià.

Vidrieras.

[...]

E quant al que és estat representat de l'adop se à de fer en les vedrieres de Sant Sebastià, que si de prompte no són adobades y reparades y poria seguir gran dany. Lo dit Consell feu deliberatio y conclusió que sie pusat y representat al Consell de Cent per a què y face la deslberatio que millor convindrà y aparexerà.

[...]

(AHCB, Consell de Cent II-104,
Registre de deliberacions, 1594-1595, f. 60.)

(Reg. 4b) 25 d'abril de 1595. Deliberació per part del Consell de Cent que es remeti als consellers i obrers l'afer de la reparació de les vidrieres de l'església de

Sant Sebastià perquè aquests destinin tot allò que considerin necessari per a aquesta reparació.

Vidrieras de Sant Sebastian.

[...]

E quant al que en dit Consell és stat proposat de la necessitat gran que í ha de obrar y reparar les vidrieres de la iglésia o capella del gloriós màrtir Sant Sebastià, les quals si de present no se adoben porren causar molt gran gasto a la dita Ciutat, y així lo Consell ordinari celebrat lo die de hany, deliberà se presentàs un Consell de Cent per a què es farà lo que millor aparexerà.

Lo dit Consell, enteses les demunt dites coses, feu deslberatio y conclusió que sie remés als senyors concellers y obrers de la present Ciutat, los quals tinguen per son poder de fer adobar y reparar dites vedrieres, y tinguen poder de gastar tot lo que serà necessari com millor los aparexerà, y sie pagat del compte extraordinari y spedides les cauteles necessàries.

[...]

(AHCB, Consell de Cent II-104,
Registre de deliberacions, 1594-1595, f. 63r i v.)

(Reg. 4c) 24 d'octubre de 1595. Deliberació per part dels consellers i obrers del pagament a mestre Joan Jordà, pintor de vidrieres, per les despeses de la reparació de les vidrieres de la capella de Sant Sebastià.

Sant Sebastia.

Id. vidrieras.

[...]

Los magnífichs consellers y obrers de la present Ciutat, absent lo senyor consellers segons, ajustats y feren deliberació y conclusió ne sien pagades a mestre Joan Jordà, pintor de vedrieres, setanta lliures per les mans, plom, vidres, pintures, stany y ferro, y altres coses, ha posat en adobar les vedrieres de la capella de Sant Sebastià, usant de la facultat donada per lo Consell de Cent celebrat a XXV de abril proppassat, del compte extraordinari, y spedides les cautheles necessariè diem ---- LXX ll.

[...]

(AHCB, Consell de Cent II-104,
Registre de deliberacions, 1594-1595, f. 126.)